

Հայաստանի ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի պետական ինստիտուտ
Ա. Ա. Լալայանի անվան սպորտի մանկավարժության և
հոգեբանության ամբիոնի դասախոս

**ՖԻԶԻԿԱԿԱՆ ԿՈՒԼՏՈՒՐԱՅԻ ՈՒՍՈՒՑՉԻ ԵՎ ՄԱՐԶՉԻ
ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ԸՆԴՈՒՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ
ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ**

Հոդվածում փորձ է արվել բացահայտել ֆիզիկական կուլտուրայի ուսուցիչների, մարզիչների և Հայաստանի ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի պետական ինստիտուտի 4-րդ կուրսի ուսանողների մանկավարժական առավել առաջնային ընդունակությունները: Ուսումնասիրվել են հաղորդակցական և լսելու ընդունակությունների զարգացվածության մակարդակն ու դրսևորման առանձնահատկությունները:

Բանալի բառեր՝ Մանկավարժական ընդունակություն, ֆիզիկական կուլտուրայի ուսուցիչ, մարզիչ, ուսանող, համեմատական վերլուծություն:

Ֆիզիկական կուլտուրան և սպորտային գործունեությունը մեծ պահանջներ են ներկայացնում մանկավարժ-մասնագետի պատրաստության տարբեր կողմերին՝ մանկավարժական տակտ, հետաքրքրություն մասնագիտության հանդեպ, ընդհանուր և հատուկ գիտելիքներ, սեր երեխաների հանդեպ, հեղինակություն, ինչպես նաև ֆիզիկական և այլ պատրաստության ձևերի զարգացվածության բարձր մակարդակ:

Ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի մասնագետների պատրաստության գործընթացում առավել կարևորվում են մանկավարժական ընդունակությունների դերն ու նշանակությունը: Դրանք՝ որպես մանկավարժի անձի կարևոր առանձնահատկությունների ամբողջություն, հանդիսանում են մասնագիտական գործունեության արդյունավետությունն ապահովող կարևոր բաղադրամասեր:

Մանկավարժական ընդունակությունների հիմնահարցերը մեծ տեղ են գտել տարբեր մասնագետների աշխատություններում դեռևս անցյալ դարի 70-ական թվականներից մինչև մեր օրերը [2, 3, 4 և ուրիշներ], սակայն նրանց հետազոտություններում սակավաթիվ են ֆիզիկական կուլտուրայի ուսուցչի և մարզչի մանկավարժական ընդունակությունների հիմնախնդիրների վերաբերյալ ուսումնասիրությունները:

Այս տեսանկյունից արդիական են հետազոտությունները՝ կապված ֆիզիկական կուլտուրայի ուսուցչի և մարզչի մանկավարժական ընդունակությունների առաջատար բաղադրամասերին, ինչպես նաև միտված են դրանց զարգացման առանձնահատկությունների բացահայտմանը:

Որպես մանկավարժական ընդունակությունների բաղադրիչներ, տվյալ գործունեության արդյունավետության բարձրացմանը նպաստող գործոնների բազմամյա ուսումնասիրությունների արդյունքում հանգել ենք հետևյալ դասակարգումներին, որ առաջնայիններից են համարվում հաղորդակցական և լսելու ընդունակությունները:

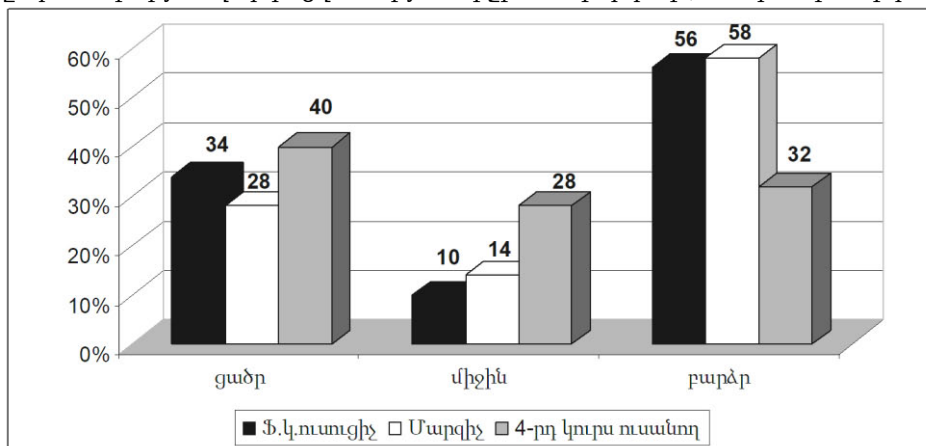
Հետազոտության նպատակն է՝ բացահայտել Հայաստանի ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի պետական ինստիտուտի (ՀՖԿՍՊԻ) 4-րդ կուրսի ուսանողների, ֆիզիկական կուլտուրայի ուսուցիչների և մարզիչ-մանկավարժների հաղորդակցական և լսելու ընդունակությունների դրսևորման յուրահատկություններն ու զարգացման դինամիկան:

Հետազոտության մեթոդները: Հետազոտություններն իրականացվել են սոցիոլոգիական հարցման, դիտումների, հարցազրույցի, թեստերի և մաթեմատիկական-վիճակագրական վերլուծության մեթոդների կիրառմամբ:

Հետազոտական գործընթացում ընդգրկվել են ՀՖԿՍՊԻ-ի 4-րդ կուրսի 30 ուսանող-մասնագետներ և տարբեր տարիների մանկավարժական ստաժ ունեցող ֆիզիկական կուլտուրայի 60 ուսուցիչներ, մարզիչ-մանկավարժներ:

Հետազոտության արդյունքների վերլուծությունը վկայում է, որ ֆիզիկական կուլտուրայի ուսուցիչների, մարզիչների և ՀՖԿՍՊԻ-ի 4-րդ կուրսի ապագա մասնագետների լսելու և հաղորդակցական ընդունակությունները գտնվում են զարգացվածության տարբեր մակարդակներում:

Այսպես, ուսումնասիրելով և համեմատական վերլուծության ենթարկելով հաղորդակցական ընդունակության ցուցանիշները՝ բացահայտվեց, որ հետազոտված ֆիզիկական կուլտուրայի ուսուցիչների 10 %-ի հաղորդակցական ընդունակության զարգացվածության աստիճանը գտնվում է միջին մակարդակում: Գրեթե նույն պատկերն է մարզիչների մոտ. նրանց 14%-ը դրսևորել է ընդունակության զարգացվածության միջին մակարդակ (տես գծապատկեր 1):

Գծապատկեր 1.

Ֆիզիկական կուլտուրայի ուսուցիչների, մարզիչների և 4-րդ կուրսի ուսանողների հաղորդակցական ընդունակության ցուցանիշների համեմատական բնութագիրը

Ինչպես երևում է գծապատկեր 1-ում ֆիզիկական կուլտուրայի ուսուցիչների 56 %-ը և մարզիչների 58 %-ը ունեն հաղորդակցական ընդունակության զարգացվածության բարձր մակարդակ, այս ցուցանիշը դրսևորվել է հիմնականում վեց տարի և ավել աշխատանքային փորձ ունեցող մասնագետների մոտ: Սակայն այլ է պատկերը ՀՖԿՍՊԻ-ի 4-րդ կուրսի ուսանողների մոտ: Ի տարբերություն ֆիզիկական կուլտուրայի ուսուցիչների և մարզիչների՝

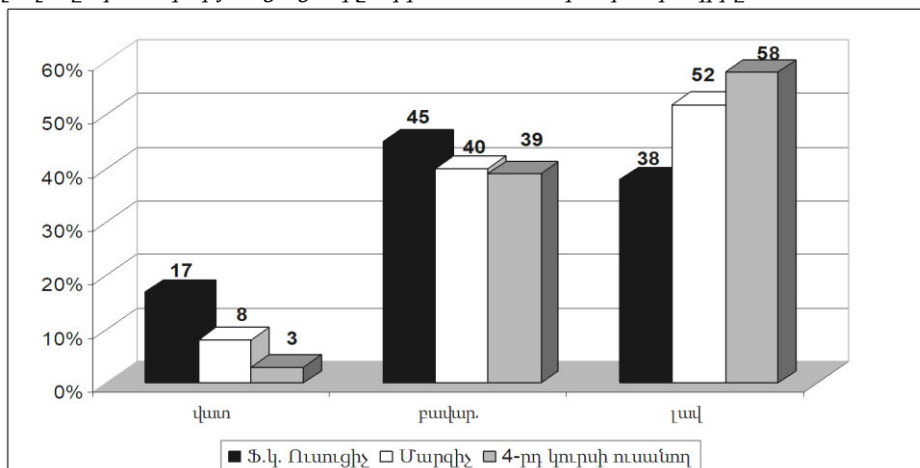
նրանց մոտ հաղորդակցական ընդունակությունների զարգացվածությունը գտնվում է ցածր մակարդակում՝ կազմելով 40%: Այստեղից ակնհայտ է դառնում այն փաստը, որ հաղորդակցական ընդունակության զարգացվածության աստիճանը էականորեն պայմանավորված է աշխատանքային փորձով և տվյալ մասնագիտության յուրահատկություններով (ակտիվ շփումը աշակերտների, կոլեկտիվի անդամների, մարզիկների, մարզիչների, մրցավարների, ծնողների հետ, վարժությունների, հնարքների և տարբեր մասնագիտական գործողությունների բացատրում, սպորտլանդիանների, մրցումների կազմակերպում և մասնակցում և այլն):

Հետազոտված ցուցանիշների շարքում առանձնակի հետաքրքրություն է ներկայացնում լսելու ընդունակության ուսումնասիրումը. այն հավաստի համահարաբերակցական կապ է դրսևորել հաղորդակցական ընդունակության ցուցանիշի հետ:

Լսելու ընդունակության ցուցանիշի վերլուծությունից պարզվել է, որ ֆիզիկական կուլտուրայի ուսուցիչների 45%-ը դրսևորել է բավարար, 38 %-ը՝ լավ, իսկ մարզիչների մոտ գրանցվել է հետևյալ ցուցանիշները՝ 40% միջին, 52%՝ լավ: Ցուցանիշների նման տարբերությունը խոսում է այն մասին, որ մարզչական գործունեությունը ի տարբերություն ֆիզիկական կուլտուրայի ուսուցիչների գործունեության ունի էական ազդեցություն լսելու ընդունակության զարգացման գործում՝ պայմանավորված տվյալ գործունեության յուրահատկություններով (տես գծապատկեր 2):

Գծապատկեր 2.

Ֆիզիկական կուլտուրայի ուսուցիչների, մարզիչների և 4-րդ կուրսի ուսանողների լսելու ընդունակության ցուցանիշների համեմատական բնութագիրը

Իսկ ինչպես երևում է գծապատկեր 2-ում ՀՖԿՄՊԻ-ի 4-րդ կուրսի ուսանողների հետազոտված նույն ցուցանիշը իր զարգացվածության աստիճանով գերազանցում է թե ֆիզիկական կուլտուրայի ուսուցիչների և թե մարզիչների ցուցանիշներին, ինչը փաստում է, որ հետազոտված ուսանողները, որոնցից մեծամասնությունը նաև մարզիկներ են կարողանում են տիրապետել լսելու կարողությանը:

Ֆիզիկական կուլտուրայի ուսուցիչների, մարզիչների և ՀՖՍՊՀ-ի 4-րդ կուրսի ուսանողների շրջանում կատարված հետազոտության արդյունքում բացահայտվեց, որ հաղորդակցական ընդունակությանները զարգանում և ձևավորվում են հիմնականում մանկավարժական փորձի և մասնագիտական ակտիվ գործունեության արդյունքում՝ պայմանավորված տվյալ մասնագիտության յուրահատկություններով:

Ինչ վերաբերվում է լսելու ընդունակությանը, ապա կարելի է արձանագրել, որ 4-րդ կուրսի ուսանողների տվյալ ցուցանիշը գտնվում է լավ մակարդակում՝ գերազանցելով ֆիզիկական կուլտուրայի ուսուցիչների և մարզիչների ցուցանիշին, ինչը պայմանավորված է ուսումնական, մարզական և մրցակցային ակտիվ գործունեությամբ:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. **Արզաքանյան Ս. Ս.** Մանկավարժական ընդունակությունների զարգացման առանձնահատկությունները ֆիզկուլտուրային և սպորտային գործունեության ընթացքում / Սպորտային մանկավարժական գիտություն 43—րդ միջազգային գիտաժողովի նյութեր, Երևան- 2016, էջ 47-51
2. **Լալայան Ա. Ա.** Ֆիզիկական դաստիարակության ուսուցիչ.- Եր., - 1969. -180 էջ
3. **Ղազարյան Ֆ. Գ.** – Ֆիզիկական դաստիարակության և սպորտային պատրաստության դիդակտիկայի հիմունքները. – Երևան.- «Հեղինակային հրատարակություն».- 2009. -111 էջ
4. **Деркач А. А., Исаев А. А.** Педагогическое мастерство тренера.-М. Физкультура и спорт. 1981, 374 с.

ՏՈՒՆԱՐԶԱԿԱՆՅԱՆ

Государственный институт физической культуры и спорта Армении,
кафедра педагогики и психологии спорта им. А. Лалаяна, преподаватель

ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ УЧИТЕЛЯ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ И ТРЕНЕРА

В статье предпринята попытка выявить наиболее важные педагогические способности учителя физической культуры, тренера и студентов 4-х курсов института физической культуры и спорта Армении. Исследован уровень и проявление коммуникативных способностей, а также способность слушать.

SONA ARZAKANYAN

Armenian State Institute of Physical Culture and Sport
Department of Sports Pedagogy and Psychology after A. A. Lalayan, Lecturer

FEATURES OF DEVELOPMENT OF PEDAGOGICAL ABILITIES OF THE TEACHER OF PHYSICAL TRAINING AND COACH

The article attempts to reveal the main and most important pedagogical abilities of the teacher of physical training, coach and the 4th year students of the Institute of Physical Culture and Sport of Armenia The level and manifestation of communicative abilities, as well as the ability to listen, were studied.